

JOEL E. DIMSDALE

ANATOMIE ZLA

TAJEMSTVÍ NACISTICKÝCH VÁLEČNÝCH ZLOČINCŮ

TRITON

TRITON
Praha/Kroměříž

JOEL E. DIMSDALE

ANATOMIE ZLA

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Dimsdale, Joel E.

[Anatomy of malice. Česky]

Anatomie zla : tajemství nacistických válečných zločinců / Joel E. Dimsdale ;
z anglického originálu Anatomy of malice: The enigma of the Nazi war criminals ...
přeložil Václav Petr. -- 1. vydání. -- V Praze : Stanislav Juhaňák - Triton, 2016

ISBN 978-80-7553-120-9

329.17-051 * 341.322.5-051 * 616.89 * 159.97 * 341.645(430)“1946/1949“ * 159.9.072
* 159.9.072:303.687 * (430)

- nacisté -- Německo -- 1939-1945
- váleční zločinci -- Německo -- 1939-1945
- psychopatologie
- norimberské procesy (1946-1949 : Norimberk, Německo)
- psychologické testy
- Rorschachova metoda
- literatura faktu

616.89 - Psychiatrie [14]

JOEL E. DIMSDALE

**ANATOMIE
ZLA**

TAJEMSTVÍ NACISTICKÝCH VÁLEČNÝCH ZLOČINCŮ

přeložil Václav Petr

Stanislav Juhaňák – TRITON

Joel E. Dimsdale

ANATOMIE ZLA

TAJEMSTVÍ NACISTICKÝCH VÁLEČNÝCH ZLOČINCŮ

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

Copyright © 2016 by Joel Dimsdale

First published by Yale University Press

Translation rights arranged by Sandra Dijkstra Literary Agency

All Rights Reserved

© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2016

Translation © Václav Petr, 2016

Cover © Dagmar Krásná, 2016

Vydal Stanislav Juhaňák – TRITON,

Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,

www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7553-120-9

OBSAH

Předmluva	9
Protagonisté	13
Úvod	14

ČÁST PRVNÍ: Předehra k Norimberku

1 Holokaust – čím se lišil od ostatních genocid?	22
2 Shromáždění v Popelnici	36

ČÁST DRUHÁ: Norimberk

3 Norimberský proces – jak naložit s válečnými zločinci?	52
4 Psychiatři a psychologové pro válečné zločince?	67

ČÁST TŘETÍ: Tváře zla

5 Obžalovaný Robert Ley – „defektní mozek“	86
6 Obžalovaný Hermann Göring – „přátelský psychopat“	100
7 Obžalovaný Julius Streicher – „špatný chlap“	117
8 Obžalovaný Rudolf Hess – „evidentně šílený“	129

ČÁST ČTVRTÁ: Tečka za Norimberkem – Rorschachovy testy a vzájemná obviňování

9 Douglas Kelley a Gustave Gilbert – nesmířitelný souboj	154
10 Co prozradily Rorschachovy testy?	170
11 Zlo na škále kontinua – v zorném poli sociální psychologie	182
12 Zlo jako odlišná kategorie – setkání s „jinakostí“	197

Závěr	214
Poznámky	220
Poděkování	261
Doslov překladatele	263
Rejstřík	289

PŘEDMLUVA

Začátek v zemi hnoje a krve

Když vane východní vítr, snáší se na Sioux City ve státě Iowa jemný pach hnoje a krve. Není nepříjemný, připomíná hojnost a bohatství zemědělské krajiny. Když jsem tam ve 40. a 50. letech vyrůstal, bylo to nejspíš nejbezpečnější prostředí, jaké si lze představit, chráněné rozlehlostí a pevností Ameriky, obklopené tisícovkami čtverečních mil préríí a Velkých plání, na hony vzdálené od nebezpečných hranic.

A přesto tam cosi vrhalo stín. William Faulkner výstižně prohlásil: „Minulost není nikdy mrtvá; není dokonce ani minulá.“ Sioux City se stalo domovem mnoha vězňů osvobozených z koncentračních táborů. Tito lidé byli přitahováni krásnými, mírně zvlněnými kopci, úrodnou půdou a tím, že zde byli izolováni od světa, který znali a který nebyl ani trochu bezpečný. Můj bratříček se s tímto fenoménem setkal v deseti letech při pravidelné roznášce novin. Tehdy zahlédl na předloktí jednoho našeho souseda tetování. Zdálo se, že soused byl z toho odhalení celý nesvůj a můj bratr netušil, co si o tom má myslet. Moje matka, která měla obvykle plno řeči, náhle zrozpačitěla, skoupá na slovo.

Odhaduji, že až v šesti či sedmi letech jsem se konečně dozvěděl, jakými stíny byli pronásledováni naši sousedé. Po večeri jsem šel na procházku s tátou, který pracoval jako místní lékař. Byl březen či duben, sníh tál, půda v nedalekém parku změkla a svěží vzduch voněl jarem. Navíc byly velikonoční svátky, jenže onoho týdne otce vyvedla z míry návštěva u jednoho pacienta, který trpěl těžkou anginou pectoris. To samo o sobě nemohlo neklid vyvolat. Táta se tam staral o všechny a na smrt byl zvyklý. Nezvyklé bylo načasování onemocnění. Pacient býval vězněm koncentračního tábora a právě o Velikonočních se stal – v jiné krajině zvlněných kopců, krve a hnoje – svědkem vyvraždění celé své rodiny. Jeho náboženství mu přikazovalo, aby se o svátku radoval z vysvobození; muž však věděl o Velikonocích svoje.

Před dopadením Adolfa Eichmanna lidé raději nechtěli o holocaustu ani slyšet. Robert Jay Lifton učinil ve své knize *Smrt zažívá: ti, kdo přežili Hirošimu* (*Death in Life: Survivors of Hiroshima*, 1968) významný postřeh: přežití obrovského traumatu zpravidla v postižených vyvolává strach z nakažlivé choroby, kterou by mohli dostat od druhých lidí. Přesto jsem se úvahám o holocaustu vyhýbal jen stěží, neboť na malém městě je člověk zasvěcován do mnoha soukromých tajemství a přízraků.

Jako malý chlapec jsem o zlu příliš nepřemýšlel. Televize byla tehdy něčím novým, programů pramálo a zpravodajství trvalo jen patnáct minut. Vyrůstal jsem s poněkud mlhavými představami o zlu, utvářenými komiksovými knížkami o Jokerovi, Lexu Luthorovi či doktoru Doomovi. To nebyl svět, v němž by se zlo prezentovalo v jemnějších odstínech. Zlo se vyznačovalo „jinakostí“, démoničností, bylo naprosto vzdálené od spořádaných občanů a hrdinů kreslených filmů. Není tedy nikterak překvapující, že jsem si – stejně jako většina lidí ve 40. a 50. letech minulého století – myslel, že nacisté, kteří vybudovali a provozovali koncentrační tábory, byli zvrácení a lidskost jim byla naprosto cizí.

Kat v mé kanceláři

Léta plynula. Po magisterských studiích jsem se zúčastnil archeologické expedice kopající hluboko pod povrch 20. století a odhalující žalostné vrstvy popela svědčícího o násilí páchaném o pár tisíc let dříve. Poté jsem nastoupil na doktorandské studium sociologie, abych se zevrubněji seznámil se společenskými silami, jež utvářejí naše životy, a pak jsem se jal studovat medicínu, abych se dozvěděl, jak léčit lidi.

Nebýt toho, že mne v rámci oslav začátku studia medicíny pozvala přítelkyně mých rodičů na večeři, pravděpodobně bych holocaust navždy pustil z hlavy. Vzala mne do restaurantu provozovaného rodinou dlouhodobě usazenou v Sioux City. Nad vybranými pochoutkami kuchyně amerického Středozápadu – mezi nimiž nechyběl předkrm v podobě karamelových šneků, sekaná, pečené brambory, rozvařené fazole a Folgerova káva – mi vyprávěla o svém životě v koncentračním táboře. Svěřila se mi, že se o těchto věcech odhodlala mluvit teprve v pokročilejším věku, neboť cítila, že by o tom někdo

vědět měl. I ona ztratila během války celou rodinu, ale v Iowě začala nový život, naprosto normální a obyčejný – až na noční můry, jež ji pronásledovaly každou noc. Hovořili jsme o tomto tématu několik hodin a musím přiznat, že se mému žaludku příliš nezavděčila, stejně jako již zmíněná vyhlášená místní specialita – karamelové šneky.

Zajímal jsem se o dějiny a hybné síly lidské společnosti, a tak není divu, že jsem se nakonec stal psychiatrem, a jistě nikoho ani nepřekvapí, že jsem se pustil do studia lidí, kteří přežili věznění v koncentračních táborech, abych pochopil, jak se jim podařilo zůstat naživu. V roce 1974 jsem publikoval článek o „zvládacím chování“ bývalých vězňů v nacistických koncentračních táborech. Článek nakrátko vyvolal pozornost místních médií a jejich komentář vyprovokoval náhodné setkání, jímž bylo ovlivněno příští zaměření mého výzkumu.

K setkání došlo v mé kanceláři v podkrovní malé samostatné budovy patřící ke komplexu Massachusettské všeobecné nemocnice. Na dveře někdo prudce zaklepal. Vyvedl mě z rovnováhy, neboť jsem nikoho neočekával a návštěvníků bylo jen poskrovnu. Vešel podsaditý muž a bez úvodu prohlásil: „Jsem kat a přišel jsem si pro vás.“ Posadil se na pohovku a ukázal na kufřík skrývající zbraň. Tiše jsem se v duchu pomodlil. Když však kufřík otevřel, ukázalo se, že to není kufřík na zbraň, ale aktovka na dokumenty, v níž schraňoval materiály o druhé světové válce. „Působil jsem v Norimberku jako kat a tyto dokumenty dokazují, že jsem tím, za koho se vydávám,“ vysvětlil a dodal, že byl na svoji práci hrdý, že v této profesi dodnes pracuje a že zločince věšel s potěšením. „Byla to spodina, pane Dimsdale. Měl byste studovat je, ne ty, co přežili!“

Náhodná setkání

Na takové setkání člověk nezapomene. Nepřimělo mě reagovat bezprostředně, ale vzpomínka se mi natrvalo uhnízdila v hlavě. A pak došlo k dalšímu náhodnému setkání. Tehdy jsem se zúčastnil večírku v Gainesville na Floridě, kde jsem se seznámil s Molly Harrowerovou, renomovanou expertkou na Rorschachovy testy osobnosti s využitím inkoustových skvrn. Právě Molly mi popsala historii Rorschachových testů s válečnými zločinci v Norimberku a vyprávěla mi také o záhadách a kontroverzních debatách, jež se s těmito otázkami pojí dodnes.

V této knize vám vypovím drsný příběh, odehrávající se v oblasti táhnoucí se od Německa až po Švýcarsko a kupodivu i od New Jersey až po Kalifornii. Do psaní jsem se nehrnul; nechtěl jsem. Příběh je příliš temný, ale neustále mě pronásledoval, a když jsem zestárl, už jsem se mu neubráníl. Tato kniha sleduje norimberský odkaz a zabývá se tím, co jsem zjistil o zlu – tím, čemu říkám „anatomie zla“.

PROTAGONISTÉ

- Burton C. Andrus – velitel vyšetřovacího střediska v Mondorf-les-Bains, přezdíváného Popelnice, později správce norimberské věznice odpovědný za bezpečnost Justičního paláce
- Gustave Gilbert – americký psycholog
- Hermann Göring – říšský maršál a vrchní velitel luftwaffe
- Molly Harrowerová – americká psycholožka a expertka na Rorschachovy testy s inkoustovými skvrnami
- Rudolf Hess – vůdcův zástupce^a
- Robert Jackson – člen Nejvyššího soudu Spojených států amerických a hlavní americký žalobce v Norimberku
- Douglas Kelley – americký psychiatr
- Robert Ley – vůdce NSDAP a Německé pracovní fronty
- Hermann Rorschach – švýcarský psychiatr
- Julius Streicher – vydavatel a redaktor nacistického týdeníku *Der Stürmer*

^a Hess je poměrně běžné německé příjmení. Lze ho ovšem zapsat různými způsoby: Hoess, Höss nebo Hess. Tato skutečnost vedla někdy k záměnám, neboť významní váleční zločinci, kteří se (foneticky) jmenovali Rudolf Hess, byli dva. Tato kniha pojednává o prvním z nich – vůdcově zástupci Rudolfo Hessovi. Druhým byl Rudolf Hoess (psáno též Rudolf Höss), který působil jako velitel koncentračního tábora Auschwitz a byl souzen a popraven až na základě pozdějšího procesu s válečnými zločinci. (pozn. aut.)

ÚVOD

Každý, kdo by chtěl založit stát a ustanovit v něm zákony, musí začít s předpokladem, že všichni lidé jsou zlí, vždy připraveni projevit svou špatnou povahu.

Niccolò Machiavelli: *Rozpravy nad prvními deseti knihami Tita Livia*

...

K vítězství zla stačí jen to, aby dobří lidé neudělali nic.

výrok často připisovaný Edmundu Burkeovi

Co je pohonem zla?

Spojenci měli ke konci druhé světové války četné důvody potrestat zajaté nacistické pohlaváry. Odsouzení válečných zločinců tvořilo klíčovou součást denacifikace Německa. Vedlejší motivem Spojenců byla naděje, že tribunál může budoucí vůdce odradit od páchání válečných zločinů a genocidy.

Kromě těchto záměrů se zde projevovала nesmírná touha porozumět, jaký druh lidí dokázal Německo navést na tak smrtící kurz. Paradoxem zůstávalo, že mnoho čelných nacistických představitelů patřilo k velmi vzdělaným lidem, vychovaným v prostředí západních intelektuálních tradic. Jak to všechno mohli připustit? Snaha „porozumět“ těmto vůdcům nebyla během norimberského procesu výslovně vyjádřena, ale v zákulisí měla velkou váhu. Proces se netýkal ani tak otázky kdo to udělal, jako spíše proč to udělal a jak to jen mohl udělat. Předpokládalo se, že obžalovaní jsou monstra vyznačující se „jinakostí“, kterou lze pečlivým vyšetřováním odhalit a potvrdit. Tisk hýřil teoriemi, historici a sociologové se předháněli, aby mohli veřejnosti nabídnout vysvětlení. Méně slyšitelné hlasy však poukazovaly na skutečnost, že zlo je součástí lidské povahy. A v odlišném kontextu posuzovali nacistické chování odborníci na psychiatrii, neurologii a psychologii. Pozoruhodné bylo, že se posledně jmenovaní experti

pokoušeli shromáždit potřebné údaje a svoje hypotézy otestovat. Podle jedné myšlenkové školy šlo v případě nacistů „o důsledky úvah defektních mozků“, podle jiné události dokazovaly jejich „těžkou poruchu psychiatrického charakteru“, zatímco třetí škola považovala nacisty za „normální lidi, kteří se chybně rozhodovali“.

Jak jen mohli váleční zločinci páchat to, co páchali? Trpěli psychickou poruchou? Byli to kriminálníci, zločinci, kteří zešileli? Trpěli klamnými představami či bludy? Lze je považovat za psychopaty, sadisty? Nesčetní učenci navrhovali rozličná vysvětlení nacistického chování, založená na vlastních představách o podstatě společnosti a chování jednotlivců. Mnozí z nich přišli se znamenitými příspěvky zásluhou toho, že se vnořili do bohatého archivního materiálu. Méně odborníků vedlo rozhovory přímo s pachateli – ale obvykle zkoumali řadové příslušníky vojska, ne hlavní představitele třetí říše.¹

Ve snaze porozumět nacistickému chování se ocitáme tváří v tvář enormnímu problému, jemuž nerozumíme vůbec a jemuž snad ani porozumět nechceme – samotným vůdcům. Máme k dispozici rozhovory s jejich podřízenými, ti však tvrdí, že byli drobnými kolečky v obrovitém soukolí státní mašinerie.² Kolečky, utvářenými mnoha faktory, jsme samozřejmě všichni, ale z některých z nás se stanou větší kola. Pokud existuje „správa“ (a tudíž zodpovědnost), musíme se zaměřit na vyšší vládní kruhy – jež jsou reprezentovány lidmi souzenými v Norimberku.

Moje odbornost psychiatra spočívá v naslouchání, diagnostice a léčbě pacientů. Pracoval jsem již v pozoruhodně různorodých prostředích: na jednotkách intenzivní péče vybavených dýchacími přístroji, ve věznicích, které jako by vyprojektoval sám Franz Kafka, v psychiatrických zařízeních pro duševně nemocné zámožné pacienty, kde se v zahradách procházeli a naříkavě volali pávi. Působil jsem v rozpadajících se státních nemocnicích, jež jakýmsi zázračným způsobem vzdorovaly kolapsu, vedl jsem rozhovory s pacienty na pohotovostních odděleních, kde jsem přes zvuky sirén a výkřiky stěží slyšel vlastní slova – ale všude, kde jsem působil, byly tabulky, grafy, schémata. Lékaři jsou dějepisci; neustále si děláme poznámky, a to nejen proto, že máme nepřesnou, chybující paměť, ale také proto, abychom se ve zdravotní péči měli čím řídit v budoucnosti. Zapisování a čtení těchto poznámek je umělecké řemeslo se skrytou gramatikou a logikou, neboť poznámky jsou ve všech situacích jen telegrafické. Když jsem se probíral lékařskými a psychiatrickými záznamy

z Norimberku, musel jsem je číst přes filtr svých vlastních klinických zkušeností jako jakousi konverzaci s kolegy z minulosti a snažit se uhodnout, co se mi kolegové snažili o pacientovi sdělit a co zůstalo nevyřčeno.

Lékaři působící v Norimberku zanechali v souvislosti s pozorováním nacistických vůdců tajemné, jakoby šifrované a rozporuplné poznámky. Snažil jsem se jejich záznamy dešifrovat a přezkoumat je z moderní perspektivy jedenadvacátého století.

Nahlížet do psychiatrických záznamů vládních představitelů se umožňuje jen vzácně. Existovala však významná výjimka, kterou tvořili psychiatr Douglas Kelley a psycholog Gustave Gilbert, ale tito badatelé jsou již převážně zapomenuti. V norimberské věznici měli za úkol určit způsobilost obžalovaných k absolvování procesu a pokusit se jim pozvednout morálku. Neoficiálně plnili roli poradců správce věznice a prokuratury. Každý z nich si navíc připravil i svůj vlastní odvážný program: napadlo je, že by se mohli pokusit s využitím Rorschachova testu osobnosti podle inkoustových skvrn charakterizovat podstatu zla předních nacistů. Trávili s vězni mnoho hodin (Kelley tvrdil, že proseděl osmdesát hodin s každým z nich), vedli s nimi rozhovory v těsných celách, podrobovali je psychologickým testům a sledovali jejich chování během soudního procesu. Stručně řečeno, pozorovali představitele nacistického Německa mimořádně intenzivně. V této knize popíši, co tito dva badatelé zjistili o čtyřech obžalovaných, jejichž zlo vyrůstalo z odlišných půdních substrátů – o Robertu Leyovi, Hermannu Göringovi, Juliu Streicherovi a Rudolfovi Hessovi.

Kelley a Gilbert se nezhostili pozorování nijak lehce; oba muže bezprostřední střetnutí se zlem poznamenalo. Studovat zlo z odstupu je jedna věc, ale sedět se zločinci na úzkém lehátku dnem i nocí, dívat se na ně, naslouchat jim a cítit je bylo pro tyto odborníky nesmírně znepokojivé. Narůstající stres narušoval Kelleyho a Gilbertovu spolupráci, umocňoval jejich povahové rozdíly a nevráživost a vedl k intrikám, soudním sporům a vzájemnému obviňování. Navzdory tomu se právě na základě jejich zjištění a sporů postupně zformovaly současné představy a názory na anatomii zla. Pod tlakem norimberských příznaků uspořádali dnešní badatelé na toto choulostivé téma některé z nejvýznamnějších studií.

Při líčení příběhu jsem využíval nejrůznější typy informačních pramenů. Tématem se zabývala řada neocenitelných knih, ale čerpal

jsem i z jiných zdrojů.³ Rozsáhlé tiskové zprávy ukazují, jak byli váleční zločinci z Norimberku vnímáni v popkultuře. Navíc, prakticky každý účastník procesu napsal paměti hýřící podrobnostmi. Některé z těchto vzpomínek byly zveřejněny, jiné utajovány, další skončily pod zámkem v odborných sbírkách. Jádrem této knihy se staly materiály pocházející z nejrůznějších odborných sbírek.⁴ Sedmdesát let po verdiktu se norimberský přízrak hlásí o slovo a poskytuje návod, jak se dívat na hojně případy současného zla.

Protichůdné hlasy

Musím se upřímně přiznat, že mě při studiu těchto informačních zdrojů překvapil rozsah sporných otázek. Byl jsem naivní. Zúčastnil jsem se mnoha konferencí o holokaustu, jež přerůstaly v bouřlivé hádky a ostouzení – nechybělo mnoho a vzduchem by létala křesla. Jakmile se zkoumají dějiny, nesoulad je pravidlem, nikoli výjimkou, avšak jakmile přijdou na přetřes masové vraždy, rozpory a sváry rostou geometrickou řadou.⁵

Dokonce i za nejlepších okolností je paměť nestálá, křehká, trpí zapomináním, zkreslováním, klamnými informacemi. Lidé tento nedostatek nahrazují – někdy vědomě, jindy nevědomě – rozumovými vývody. S těmito obtížemi se výzkumník potýká nesmírně často, chce-li porozumět deníkům a pamětem nacistů.⁶ Spisovatelka Rose Macauleyová výstižně vyjadřuje tento problém ve svém nejúspěšnějším románu slovy: „Musíme se tápavě prodírat mlžným závojem... a nikdy se nemůžeme pohodlně posadit a říci si, že jsme pravdu našli... neboť odhalování pravdy... znamená úmornou pouť nesrozumitelnou džunglí.“⁷

Dějiny představují spleťtý rébus, jehož rozluštění je komplikováno potřebou interpretovat jazyk, který se během času měnil sám o sobě. Když čteme nemocniční záznamy či psychiatrická hodnocení z doby před sedmdesáti lety, musíme počítat s tím, že slova mají v současné době odlišný význam než tenkrát. Jak se zevrubněji zmíním ve 2. kapitole, nemůžeme si být jisti ani podstatou srdečních potíží, jimiž ve vězení trpěl Hermann Göring, neboť pojem „srdeční záchvat“ býval tehdy značně nekonkrétní a nezávazný. V oboru psychiatrie se toto historické zmatení v lékařském chápání onemocnění projevuje dokonce ještě výrazněji. O systematickou klasifikaci a diagnostickou

nomenklaturu usilujeme až od relativně nedávné doby; první vydání *Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch* (DSM) se datuje do roku 1952. V roce 1945 ještě žádný DSM k dispozici nebyl, takže ani neexistoval žádný širší konsenzus v otázkách pochopení, popisu a léčby psychiatrických potíží. V důsledku toho je četba starších psychiatrických záznamů skličujícím úkolem; stejně tak tehdy ještě nebyly náležitě zavedeny ani postup administrace, kódování a skórování Rorschachova testu.⁸ Ze všech těchto důvodů je těžké tehdejší terminologii a závěrům porozumět. Slova tenkrát prostě neznamenała to, co znamenají dnes.

Uspořádání této knihy

Když mi bylo devět, otec mi daroval mikroskop, můj první. Zjistil jsem, že nejlepším způsobem, jak se dívat na vzorek na podložním sklíčku, je prohlížet si ho opakovaně a střídavě měnit velikost zvětšení. Po letech jsem dostal svůj první stereomikroskop, který mi umožňoval sledovat tentýž obraz z mírně odlišných úhlů pohledu. Náhle jsem rozeznal hloubku a perspektivu.

Léta jsem trávil studiem válečných zločinců z různých úhlů pohledu, jednak při malém zvětšení (pozorováním jejich veřejné osoby), jednak při vysokém zvětšení (pozorováním během psychiatrických rozhovorů). Obecně jsme je zahlédli jen letmo: v detenčním zařízení a v norimberské soudní síni, kde jsme je mohli sledovat z perspektivy malého zvětšení.

Nacistické představitele jsme však mohli pozorovat i za vysokého zvětšení – na základě poznámek psychiatrů a psychologů po dlouhých osobních rozhovorech a psychologických testech válečných zločinců v Norimberku.

Předložená kniha je uspořádaná do čtyř částí, jež sledují události po časové linii dopředu i dozadu. První část zahrnuje historický kontext, takříkajíc předeheru k Norimberku, a zamyšlení nad otázkou, jak nacistické praktiky genocidy ovlivnily naše představy o povaze zla. Ve druhé části rozebírám norimberské události z hlediska veřejného přelíčení v soudní síni i z hlediska soukromého přítmi vězeňských cel obžalovaných. Ve třetí části jsem se zaměřil na čtyři válečné zločince, z nichž každý zastupuje radikálně odlišný původ zla. Během prvního norimberského procesu bylo obžalováno celkem

dvaadvacet jedinců. Pro tuto rozsáhlou studii jsem vybral čtyři, z nichž každý představuje výrazně odlišný diagnostický problém. Abych mohl načrtnout základní obrysy zla skrývajících se v nacistických pohlavárech, vybral jsem obžalované, z nichž každý měl ve válce na starosti odlišné portfolio zodpovědnosti a v Norimberku se choval výrazně individuálně a odlišně od ostatních. Ve čtvrté části se vracím k ústřední otázce knihy: jak chápat zlo? Skrývá se zlo v každém z nás, nebo jsou někteří jedinci ve své náchylnosti ke zlu nápadně odlišní?

Psychologické testy, jimž byli váleční zločinci podrobeni, zůstaly po celá desetiletí skryté a nezveřejněné, jejich výsledky zapadly do bahna toxické směsice ambicí, zrady a ideologických neshod. Tyto zapomenuté záznamy nám umožňují pochopit, jak současná psychiatrie a psychologie vnímá zlo – kořeny zla – z hlediska sociální psychologie, psychopatologie a behaviorální neurologie a jak střetnutí se zlem ovlivňuje naše představy o lidskosti.

Snažit se porozumět neznamená ani odpustit, ani odsoudit. Čtenářům, kteří jsou přesvědčeni, že hlavní nacističtí představitelé byli skupinou homogenních vyšinutých monster, radím, aby tuto knihu odložili již teď, neboť v ní objasňuji, že rozhodně takovou homogenní skupinou *nebyli*. Nacisté byli zlí a chamtiví lidé, ale každý byl výrazně jiný. Vysvětluji zde povahu jejich špatnosti, sleduji toxický účinek procesu na samotné výzkumníky a ukazuji, jak tato část dějin ovlivnila současný výzkum.

Jde o předmět studia značně rozsáhlý a diskutabilní, charakteristický jak pečlivým posuzováním, tak narážkami a příkrými odsudky. Doufám, že moje kniha přivede čtenáře na „dohled k historické pravdě“.⁹